CZU: 343.9.01:341.217(4) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.40**

TEORII CRIMINOLOGICE – ÎNTRE REALITĂȚI ȘI DEZIDERAT ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

TERZI Anna,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul,
studentă anul III,
Coordonator științific: Bodlev Sergiu, doctor în drept, lector universiatr
ORCID: 0009-0001-5527-5947

SUMMARY

This paper explores the impact of criminological theories on the understanding and management of crime in Moldova, especially in the context of European integration. It analyzes biological, psychological, and sociological perspectives on criminal behavior, emphasizing their relevance to local challenges. Biological theories suggest that genetic predispositions may influence criminal tendencies, while psychological theories highlight the role of personality and emotional conflicts. Sociological theories emphasize the connection between social conditions, such as poverty and inequality, and crime. The study underscores the importance of adopting holistic policies that address both individual and structural factors contributing to criminality, aligning with European standards to reduce crime and support Moldova's successful integration into the EU.

***Keywords*:** criminology, theories, Moldova, European integration.

Renașterea criminologiei ca disciplină științifică a fost determinată de nevoile societății de a combate criminalitatea, fiind marcată de publicarea cărții lui R. Garofalo în 1885. Totuși, întrebările legate de natura criminalității, cauzele acesteia și metodele de prevenire au fost subiecte de interes încă din cele mai vechi timpuri. Gânditorii antici, precum Platon și Aristotel, precum și reprezentanți ai epocii Renașterii și ai iluminismului, au explorat aceste teme, formulând perspective ce continuă să influențeze gândirea criminologică. În prezent, criminologia este caracterizată printr-o diversitate de teorii și concepte, care reflectă multiplele abordări metodologice și subliniază atât pluralismul opiniilor, cât și importanța principiului complementarității în studiul fenomenelor sociale. Cele mai importante teorii criminologice se concentrează în principal pe trei concepte cheie: biologice, psihologice și sociologice.

Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană nu implică doar adaptarea instituțiilor și legislației la standardele europene, ci și o abordare complexă

a provocărilor sociale, inclusiv a criminalității. În acest cadru, teoriile criminologice devin instrumente esențiale în înțelegerea fenomenului infracțional, ajutând la formularea de politici adecvate pentru prevenirea și combaterea criminalității. Această lucrare își propune să analizeze interacțiunea dintre teoriile criminologice și realitățile din Republica Moldova, evidențiind provocările existente și deziderateleе necesare pentru o integrare reușită în Uniunea Europeană. Efervescenţa creată de descoperirile ştiinţifice ale secolului XIX, a determinat oamenii de ştiinţă să caute explicaţia comportamentului infracţional în structura biologică a individului. Răspunsul căutat de atâtea mii de ani părea să fi fost tot timpul la vedere. La început aceşti autori s-au bucurat de o mare notorietate, demersul lor determinând şi crearea unei noi ştiinţe şi anume antropologia criminală, iar mai apoi, aceasta din urmă, s-a numit criminologie.

Teoriile criminologice de orientare biologică (antropologică) își propun să explice comportamentul infracțional prin prisma trăsăturilor fizice, genetice și biologice ale indivizilor. Ideile de bază ale școlii antropologice se rezumau la faptul că omul nu devine criminal, ci se naște așa, cauza criminalității nu se află în societate, ci în însuși criminalul, iar pentru criminalul înnăscut sunt caracteristice trăsături anatomice, fiziologice și psihologice speciale [1, p. 11].

Una dintre cele mai vechi și cunoscute teorii biologice este teoria atavismului evoluționist a lui Cesare Lombroso, un medic și criminolog italian din secolul al XIX-lea, care în baza unei sinteze creatoare, îmbogăţită de propriile sale cercetări, a publicat în anul 1876 lucrarea intitulată “Omul delincvent” (“L’Uomo delinquente”), în care susţine că ar fi găsit imaginea – model a infractorului, descriindu-l ca pe o fiinţă predestinată să comită crime datorită unor stigmate fizice şi psihice înnăscute [2, p. 8]. Lombroso considera că anumite persoane sunt „criminali născuți” și că aceștia prezintă trăsături fizice specifice care îi diferențiază de restul populației. El a sugerat că aceste trăsături, pe care le-a numit „atavice”, reprezintă o formă de regresie la stadii evolutive primitive ale umanității. Lombroso și-a bazat teoria pe observațiile făcute asupra feței și structurii corpului infractorilor, argumentând că trăsături precum maxilare proeminente, frunte joasă sau brațe lungi sunt caracteristice criminalilor. Teoriile lui Lombroso au fost criticate, la vremea respectivă, de Lacassagne, Manouvrier, Topinard şi Gabriel Tarde, care au subliniat lipsa de fundament ştiinţific al concepţiei utilizate, absurditatea unora din

principalele teze, precum şi erorile de ordin metodologic [3, p. 187].

În completarea acestei perspective, teoriile eredității sugerează că predispozițiile pentru comportamente infracționale pot fi transmise genetic de la o generație la alta. Aceste teorii au apărut în urma studiilor efectuate asupra gemenilor și familiilor, care au arătat o incidență mai mare a comportamentelor infracționale la gemeni monozigoți (care împărtășesc același ADN) decât la gemeni dizigoți sau frați obișnuiți. De asemenea, au fost studiate familiile cu un istoric infracțional, iar cercetătorii au identificat o posibilă legătură între criminalitate și ereditate. Cu toate acestea, aceste teorii nu susțin că există un „gen al criminalității", ci mai degrabă că există o predispoziție care, în combinație cu factori de mediu, poate duce la comportamente deviante.

O altă abordare importantă este teoria biotipurilor criminale**,** dezvoltată de Ernst Kretschmer și continuată de William Sheldon. Acești cercetători au susținut că există o legătură între tipurile de corp (biotipuri) și predispoziția la anumite tipuri de comportamente, inclusiv cele infracționale. Kretschmer a identificat patru tipuri principale de constituție corporală: leptosom, picnic, atletic și displastic. El a sugerat că anumite tipuri de corp sunt mai frecvent asociate cu comportamente infracționale. Această teorie a sugerat o legătură între fizic și comportament, dar și-a pierdut din popularitate în fața teoriilor sociologice și psihologice, care au oferit explicații mai nuanțate asupra comportamentului uman. Cu toate că unele cercetări au confirmat ipoteza lui Sheldon, în general concepţia dată este recunoscută ca fiind neîntemeiată.

Teoria constituției delicvente**,** dezvoltată pe baza lucrărilor anterioare asupra biotipurilor, merge mai departe și încearcă să identifice trăsături fiziologice și psihologice care pot face ca un individ să fie mai predispus la infracționalitate. Aceasta sugerează că anumiți indivizi, din cauza compoziției lor fizice și psihologice, sunt mai vulnerabili la a dezvolta comportamente infracționale în anumite condiții sociale și de mediu. În această abordare, combinația dintre biologia individuală și factorii externi, cum ar fi influențele familiale și sociale, joacă un rol important.

Deși teoriile biologice au pierdut din popularitate în favoarea celor psihologice și sociologice, ele nu au fost complet abandonate. În prezent, cercetările moderne în neuroștiințe și genetica comportamentală explorează în continuare posibilitatea ca anumiți factori biologici, cum ar fi dezechilibrele hormonale, nivelurile de neurotransmițători și particularitățile genetice, să influențeze comportamentul infracțional. Aceste cercetări sugerează că factorii biologici nu acționează singuri, ci

interacționează cu mediul și cu experiențele de viață ale individului pentru a determina comportamentul.

Astfel, teoriile criminologice de orientare biologică încearcă să explice criminalitatea prin prisma trăsăturilor ereditare și fizice. Deși ele au fost criticate pentru determinismul lor și pentru faptul că ignoră influențele sociale și culturale, aceste teorii au deschis calea pentru cercetările moderne asupra interacțiunii dintre biologie și mediu în comportamentul infracțional. Orientarea psihologică grupează principalele teorii criminologice care au în comun conceptul de personalitate criminală ca bază teoretică a explicării cauzalității fenomenului infracțional. Atât prin modalitățile de abordare a acestui concept, cât şi prin caracterul mai mult sau mai puțin accentuat al determinismului psihologic în etiologia criminalității, aceste teorii sunt extrem de diverse, în unele situații apropiindu-se fie de orientarea biologică, fie de cea sociologică [3, p. 197].

Un rol deosebit în interpretarea psihologică a criminalității îl are teoria psihanalitică a lui Sigmund Freud. El a revizuit ideile sale despre conceptul de subconştient, redefinind subconştientul – eul (ego), şi îl împarte în sine (id) şi super eu (superego) [4, p. 79]. Mecanismul de funcţionare al psihicului uman se bazează pe colaborarea între cele 3 instanţe. Astfel, Eul încearcă să realizeze un echilibru între pulsiunile instinctive pe de o parte, şi conştiinţa morală pe de altă parte. Procesul prin care instinctele se transformă în comportamente sociale se numeşte sublimare. Dacă un instinct nu reuşeşte a fi sublimat atunci el este deturnat spre alte activităţi prin procesul numit compensare. Dacă nici prin compensare nu se reuşeşte stăpânirea instinctului atunci, Supraeul, ca un fel de represiune, trimite pulsiunea în inconştient, care va putea să erupă în mod necontrolat (ticuri, manifestări violente etc.,). Eşuarea tentativelor de sublimare sau compensare a conflictelor interioare ale individului pot conduce la o inadaptare a celui în cauză şi, în final, pot determina trecerea la actul infracţional.

Freud a propus şi elaborat conceptul de criminal care a comis infracţiunea datorită complexului de vinovăţie. Complexul de vinovăţie ar favoriza săvîrşirea crimei în momentul în care acest sentiment ar atinge un grad atît de înalt încît devine insuportabil. Astfel, pedeapsa este aşteptată ca o eliberare de la această încordare lăuntrică [3, p.199].

Teoria lui Adler se concentrează pe sentimentul de inferioritate al individului, care îl determină să își dorească să își depășească condiția prin relații de compensare. Când

o persoană devine conștientă de lipsurile sale, încearcă să le compenseze, uneori ajungând la supracompensare.

Dacă aceste deficiențe nu sunt depășite, sentimentul de inferioritate poate evolua într-un complex de inferioritate, un mecanism de interpretare a comportamentului uman aplicabil oricărei persoane. Inferioritatea este relativă, iar fiecare individ poate simți inferioritate în diferite domenii.

Complexul de inferioritate poate conduce la infracțiuni, fiind o modalitate ușoară de a atrage atenția și de a compensa psihologic propriile neajunsuri. Aceste situații sunt frecvente în societatea industrială, cauzate de frustrări și alienare. Studii au arătat că anumite infracțiuni rutiere sunt comise de cei care folosesc automobilele ca o extensie a forței personale, pentru a ascunde sentimentele de inferioritate.

Aceste teorii sugerează că criminalitatea este influențată nu doar de factori externi, ci și de structura psihologică a individului, subliniind importanța înțelegerii dinamicei interne a infractorului pentru prevenirea comportamentelor antisociale.

Deci, teoriile criminologice de orientare psihologică pun accent pe influența factorilor interni asupra comportamentului infracțional, de la conflictele inconștiente din psihicul individului, la trăsăturile de personalitate și la impactul experiențelor timpurii și al mediului social. Aceste teorii subliniază importanța înțelegerii psihologiei individului pentru prevenirea și tratamentul comportamentelor infracționale, oferind perspective valoroase pentru dezvoltarea unor strategii de intervenție personalizate și pentru reabilitarea infractorilor. Şcoala sociologică l-a avut ca principal reprezentant pe sociologul francez Emile Durkheim (1858-1917), considerat unul din fondatorii sociologiei. El considera criminalitatea ca un fenomen de normalitate social (cunoscut de toate societăţile), expresie a unei societăţi sănătoase, trăsături din care rezultă următoarele consecinţe: criminalitatea fiind un fenomen normal, nu îşi are originea în cause excepţionale ci în structura culturii căreia îi aparţine; fiind rezultanta marilor curente colective ale societăţii, existenţa şi raporturile criminalităţii cu ansamblul structurii sociale au un caracter de permanenţă; criminalitatea trebuie înţeleasă şi analizată exclusiv în raport cu o cultură determinată în timp şi spaţiu [5, p. 10].

Durkheim a susținut că, chiar dacă societatea ar reuși cumva să reeducă sau să elimine criminalii existenți (hoți, ucigași, violatori etc.), ar fi nevoită să considere infracționale alte fapte care anterior nu erau percepute astfel. Aceasta se explică prin faptul că infractorul reprezintă un model negativ de comportament, necesar pentru

formarea individului ca membru deplin al societății [1, p. 13].

Conform teoriei stigmatizării, propusă de Tannenbaum, o persoană ajunge deseori să fie considerată infractoare nu doar din cauza faptului că a încălcat legea, ci din cauza procesului de stigmatizare, prin care autoritățile îi atribuie acest statut, asemănător unei „etichetări" moral juridice. Acest proces duce la excluderea persoanei din societate, transformând-o într-un proscris pentru care comportamentul infracțional devine parte din viața de zi cu zi [6, p. 28].

Teoria dezorganizării sociale este o altă teorie sociologică importantă, care sugerează că infracționalitatea este mai frecventă în comunitățile caracterizate de o slabă coeziune socială. În zonele în care normele și valorile comunitare sunt slăbite din cauza sărăciei, migrației sau lipsei de infrastructură, indivizii au mai puțin control social asupra comportamentului deviant. În aceste medii, infracționalitatea devine o modalitate de adaptare la condițiile de viață și o formă de supraviețuire.

Astfel, teoriile criminologice de orientare sociologică evidențiază importanța contextului social în geneza comportamentului infracțional. Ele arată că infracționalitatea nu este un fenomen izolat, ci rezultatul unor procese complexe care implică tensiuni sociale, inegalități economice, stigmatizare și dezorganizare comunitară. Soluțiile propuse de aceste teorii vizează mai puțin pedepsirea infractorilor și mai mult transformarea structurilor sociale care contribuie la apariția comportamentului deviant.

Teoriile criminologice au un impact semnificativ asupra înțelegerii și gestionării criminalității în Republica Moldova, mai ales în contextul integrării în Uniunea Europeană. Fiecare teorie – biologică, psihologică și sociologică – oferă perspective distincte asupra cauzelor și soluțiilor posibile pentru infracționalitate, toate influențând direct politicile și strategia națională de combatere a fenomenului criminalității.

În cazul teoriilor biologice, care se axează pe predispoziții genetice sau biologice ce ar putea favoriza comportamentul infracțional, aceste explicații sugerează că unii indivizi ar putea avea trăsături ereditare care îi predispun la comportamente antisociale. Chiar dacă în realitatea Republicii Moldova criminalitatea nu este corelată direct cu genetica, unele cazuri individuale sau familiale pot ridica suspiciuni despre influențele biologice asupra comportamentului. În contextul integrării europene, această abordare necesită o mai mare atenție în

diagnosticarea și tratarea tulburărilor care ar putea avea un substrat biologic. Soluțiile preventive și intervențiile medicale timpurii trebuie să fie o prioritate, Moldova fiind nevoită să adopte practicile europene care pun accent pe sănătatea mentală și fizică pentru reducerea riscului de recidivă.

Teoriile psihologice ale criminalității, cum ar fi cele dezvoltate de Sigmund Freud, subliniază faptul că problemele de personalitate, conflictele psihologice și tulburările emoționale joacă un rol major în comportamentele infracționale. În Republica Moldova, sărăcia, corupția și excluziunea socială generează un stres psihologic accentuat, ceea ce poate duce la apariția comportamentelor deviante, în special în rândul celor care nu au acces la sprijin psihologic adecvat. În multe cazuri, aceste tulburări psihice nu sunt tratate corespunzător, ceea ce agravează problema infracționalității. Moldova trebuie să alinieze sistemul de sănătate mintală la standardele europene, oferind tratamente și consiliere pentru persoanele vulnerabile. În Uniunea Europeană, politicile de sănătate mintală sunt esențiale pentru prevenirea infracțiunilor și reabilitarea infractorilor, iar implementarea unui astfel de sistem ar ajuta la diminuarea stresului psihologic care duce la comportamente antisociale. Dezideratul Republicii Moldova este dezvoltarea unei infrastructuri solide de sprijin psihologic, accesibilă tuturor, pentru a preveni transformarea problemelor emoționale în acte infracționale.

Teoriile criminologice sociologice, cum ar fi teoria anomiei lui Robert Merton, oferă o înțelegere profundă a legăturii dintre condițiile sociale și comportamentul infracțional. În Republica Moldova, sărăcia, inegalitatea și excluziunea socială sunt factori determinanți care duc la infracționalitate. Lipsa accesului la resurse economice și oportunități egale creează frustrare și determină indivizii să recurgă la comportamente deviante, cum ar fi corupția sau infracțiunile economice.

În acest context, teoriile sociologice explică foarte bine cum inegalitățile economice și sociale din Moldova alimentează infracționalitatea. În procesul integrării în Uniunea Europeană, Moldova trebuie să adopte politici de reducere a sărăciei și excluziunii sociale, deoarece acestea sunt esențiale pentru a diminua criminalitatea. Politicile europene se concentrează pe incluziune socială și pe accesul egal la educație și resurse, iar Republica Moldova trebuie să implementeze măsuri similare pentru a combate infracționalitatea la nivel structural.

Putem afirmă că teoriile criminologice biologice, psihologice și sociologice

oferă o perspectivă completă asupra fenomenului infracțional în Republica Moldova și asupra provocărilor pe care țara le întâmpină în procesul de integrare europeană. Aceste teorii subliniază necesitatea unor politici preventive, de tratament și de reintegrare socială care să abordeze cauzele profunde ale criminalității. Integrarea europeană presupune adoptarea unor standarde și politici care să trateze în mod holistic problema infracționalității, de la predispozițiile biologice și tulburările psihologice, până la combaterea sărăciei și reducerea inegalităților sociale. Moldova trebuie să își adapteze sistemele de justiție și sănătate publică la aceste cerințe pentru a contribui la diminuarea criminalității și a facilita integrarea cu succes în Uniunea Europeană.

Analiza teoriilor criminologice din perspectivele biologice, psihologice și sociologice evidențiază complexitatea fenomenului criminalității în Republica Moldova, subliniind legătura strânsă dintre condițiile socio-economice și comportamentele infracționale. Teoriile biologice sugerează că, deși predispozițiile genetice pot influența comportamentul, factorii sociali, cum ar fi sărăcia și excluziunea, joacă un rol crucial în manifestarea criminalității. În acest context, criminalitatea nu este un fenomen izolat, ci o consecință a unui mediu social defavorabil.

Din perspectiva psihologică, teoriile sugerează că comportamentele antisociale pot fi generate de conflicte interne și de trăsături de personalitate, influențate adesea de condițiile de viață și de experiențele din copilărie. Această dimensiune indică faptul că intervențiile trebuie să vizeze nu doar reducerea criminalității, ci și sprijinirea sănătății mintale a indivizilor, în special în rândul celor vulnerabili.

Teoriile sociologice, cum ar fi cele ale lui Durkheim și Tannenbaum, subliniază impactul structurilor sociale asupra criminalității. Sărăcia extremă și inegalitățile de oportunitate contribuie la sentimentul de anomie, ceea ce poate duce la adoptarea unor comportamente deviante. Aceste realități subliniază importanța dezvoltării unei societăți mai echitabile și mai incluzive, în care toți cetățenii să aibă acces la resurse și oportunități egale.

În concluzie, teoriile criminologice biologice, psihologice și sociologice oferă o perspectivă completă asupra fenomenului infracțional în Republica Moldova și asupra provocărilor pe care țara le întâmpină în procesul de integrare europeană. Aceste teorii subliniază necesitatea unor politici preventive, de tratament și de

reintegrare socială care să abordeze cauzele profunde ale criminalității. Integrarea europeană presupune adoptarea unor standarde și politici care să trateze în mod holistic problema infracționalității, de la predispozițiile biologice și tulburările psihologice, până la combaterea sărăciei și reducerea inegalităților sociale. Moldova trebuie să își adapteze sistemele de justiție și sănătate publică la aceste cerințe pentru a contribui la diminuarea criminalității și a facilita integrarea cu succes în Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE:

1. ШЕВЕЛЕВА, С., ГРЕБЕНЬКОВ, А., НОВИЧКОВ, В. Криминология. Учебное пособие, Курск, 2011. p. 297
2. CIOBANU, Ig., Criminologie, Chișinău, Cartdidact, 2007, p. 210
3. GLADCHI, Gh. Criminologie generală: Manual pentru facultăţile de drept, Chișinău: Museum, 2001. p. 294
4. BÎRGĂU, M., NASTAS, An. Criminologie. Tratat, Chișinău: Pontos, 2022. p. 340
5. JITARIUC, V., BLAȘCU, O., Criminologie. Note de curs, Cahul, 2023, p. 149
6. МАЛКОВ, В. Криминология: Учебник для вузов, Москва: ЗАО «Юстицинформ», 2006. p. 528